

Володимир В. Бондаренко*

ЛОБІЮВАННЯ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ: ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗМЕЖУВАННЯ СУСПІЛЬНОГО ТА КОМЕРЦІЙНОГО ІНТЕРЕСУ

У статті досліджуються проблеми правового регулювання лобіювання в органах місцевого самоврядування України крізь призму розмежування суспільного та комерційного інтересу. Проаналізовано положення Закону України «Про лобіювання», практику його застосування, а також основні проблеми визначення предмета, суб'єктів і цілей лобістської діяльності. Встановлено, що чинний законодавчий підхід значною мірою пов'язує лобіювання виключно із захистом комерційного інтересу, отриманого внаслідок господарської діяльності, що створює значну «сіру зону» правового регулювання. Обґрунтовано, що окремі форми впливу на органи місцевого самоврядування, зокрема через електронні петиції, медіакампанії, громадські ініціативи та адвокаційну діяльність, фактично можуть переслідувати приватний або корпоративний інтерес, однак формально не підпадають під ознаки лобіювання. Досліджено проблему прихованого лобіювання та проаналізовано наукові підходи до його розуміння. Окрему увагу приділено проблемі відмежування адвокації від лобіювання та визначенню критеріїв суспільного інтересу. Зроблено висновок про необхідність комплексного вдосконалення законодавства у сфері лобіювання, зокрема шляхом уточнення дефініцій комерційного та суспільного інтересу, розширення предмета лобіювання та врахування сучасних форм непрямого впливу на процеси прийняття рішень органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: лобіювання, місцеве самоврядування, суспільний інтерес, комерційний інтерес, адвокація, приховане лобіювання.

Рис. 2. Табл. 1. Літ. 32.

DOI: 10.32752/1993-6788-2026-1-299-660-671

* <https://orcid.org/0009-0002-1171-1820>

Volodymyr Bondarenko

LOBBYING IN LOCAL SELF-GOVERNMENT: ON THE ISSUE OF DISTINGUISHING BETWEEN PUBLIC AND COMMERCIAL INTERESTS

The article examines the problems of legal regulation of lobbying in local self-government bodies in Ukraine through the prism of distinguishing between public and commercial interests. The provisions of the Law of Ukraine “On Lobbying”, the practice of its implementation, as well as the key issues related to the definition of the subject matter, actors, and objectives of lobbying activities are analyzed. It is established that the current legislative approach largely associates lobbying exclusively with the protection of commercial interests arising from economic activity, thereby creating a significant “grey zone” in legal regulation. The study substantiates that certain forms of influence on local self-government bodies, including electronic petitions, media campaigns, public initiatives, and advocacy activities, may in fact pursue private or corporate interests while formally remaining outside the scope of lobbying regulation. The issue of hidden lobbying and scientific approaches to its interpretation are examined. Particular attention is paid to the distinction between advocacy and lobbying, as well as to defining the criteria of public interest. The article concludes that comprehensive improvement of lobbying legislation is necessary, particularly through clarifying the definitions of commercial and public interests, expanding the subject matter of lob-

* Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University. Ukraine.

bying, and taking into account contemporary forms of indirect influence on local decision-making processes.

Keywords: *lobbying, local self-government, public interest, commercial interest, advocacy, hidden lobbying.*

Peer-reviewed, approved and placed: 08.05.2026

Постановка проблеми. Українська правотворча практика стосовно лобіювання має свою історію розвитку, яка не зовсім враховувала не тільки існуючі європейську або американську моделі, але і українську наукову думку стосовно інституту лобіювання. Закон України «Про лобіювання» №3606-IX [1], який вступив у силу в IV кварталі 2025 року можна вважати компромісним між необхідністю врегулювання інституту лобіювання, негативним суспільним ставленням до цього інституту та очікуванням професійного середовища. Разом із цим, вказаний законодавчий акт безумовно не є досконалим та актуалізує низку питань, відповіді на які будуть лежати не тільки у правозастосовній практиці, але і породжуватимуть необхідність внесення змін до цього закону. Відтак, наукові розробки у сфері унормування інституту лобіювання в Україні сьогодні є актуальними та не втратять своєї актуальності із завершенням активних бойових дій та переходу до відновлення України після війни. Більше того, прихід до України іноземного капіталу безумовно зумовить необхідність наявності чітких та зрозумілих правил лобіювання, зокрема, і у органах місцевого самоврядування. А отже, органи і посадові особи місцевого самоврядування до цього часу повинні отримати стале правозастосування та судову практику стосовно проблемних питань інституту лобіювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика лобіювання в органах публічної влади та місцевого самоврядування в Україні останніми роками стала предметом активних наукових досліджень, особливо у контексті прийняття Закону України «Про лобіювання» [1]. Теоретико-правові засади інституту лобіювання, його понятійний апарат та особливості функціонування у системі публічного управління досліджувалися у працях Д. Чернохатнього [32], І. Бовсунівської [6], В. Кравчука [31], О. Волохова [14], І. Гарькавого та С. Ретинського [15]. Значну увагу питанням організаційно-правового забезпечення лобізму, проблемам тіньового лобіювання та механізмам його впровадження в Україні приділено у дисертаційних дослідженнях Н. Березки [11] та Д. Лубінця [13]. Окремі аспекти класифікації видів лобістської діяльності та співвідношення економічного, громадського, професійного й політичного лобіювання розкрито у роботі О. Кушніренка та О. Дягілева [12]. Міжнародні практики та моделі реалізації лобістської діяльності аналізуються у працях М. Паланиці [25], а також у міжнародних аналітичних документах [8].

Водночас питання розмежування суспільного та комерційного інтересу у сфері лобіювання, особливо на рівні місцевого самоврядування, досі залишається недостатньо дослідженим. Окремі аспекти категорії «суспільний інтерес» розкривалися у роботах М. Савчина [27], М. Криворучка [28], Д. Маріц [29] та А. Щербини [30], однак комплексного дослідження

співвідношення суспільного інтересу, адвокаційної діяльності та лобіювання в умовах чинного законодавства України наразі немає. Крім того, новітня практика функціонування Реєстру прозорості [2], діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції [5; 7], а також дискусії щодо професійного стандарту «лобіст» [3; 4] свідчать про наявність значної кількості невирішених теоретичних і практичних проблем у сфері правового регулювання лобіювання.

Метою статті є дослідження проблем практичного застосування законодавства про лобіювання в органах місцевого самоврядування України крізь призму розмежування суспільного та комерційного інтересу, а також визначення основних прогалин законодавства щодо відмежування лобіювання від адвокаційної діяльності та прихованих форм впливу на процеси прийняття рішень.

Основні результати дослідження. Незначна кількість суб'єктів, включених на сьогодні до Реєстру прозорості [2], свідчить про низку системних проблем, які наразі залишаються без системного вирішення. Так, станом на кінець травня 2026 року у вказаному реєстрі було зареєстровано 183 суб'єкти (рис. 1), переважна більшість із яких було представлено фізичними особами. Серед юридичних осіб переважали суб'єкти господарювання, натомість кількість юридичних компаній та бізнес-асоціацій складала майже втричі меншу кількість суб'єктів.

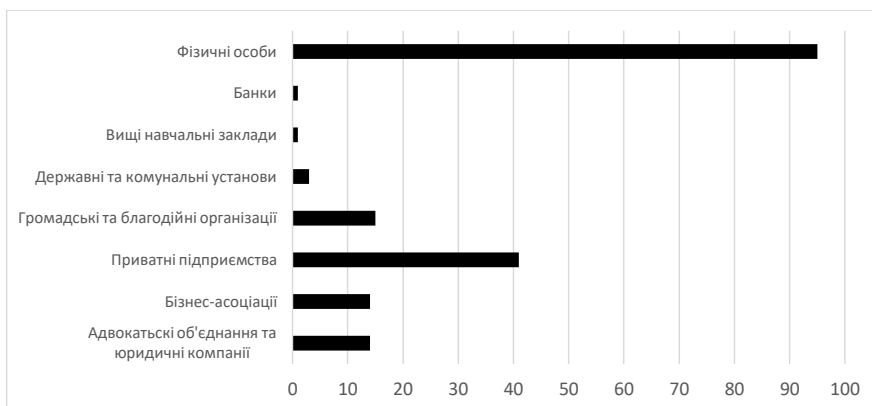

Рис. 1. Розподіл суб'єктів лобіювання за категоріями, травень 2026 року, узагальнено автором на основі [2]

На нашу думку, із однієї точки зору це означає, що український бізнес готовий лобіювати свої комерційні інтереси самостійно. Утім, з іншої точки зору можна говорити і про брак професійних суб'єктів лобіювання, які готові перейти у «білу зону» лобіювання відповідно до закону, і про тенденцію переважного розвитку суб'єктів лобіювання як самозайнятих осіб. При цьому, однозначної позиції стосовно введення професійного стандарту «лобіст» в Україні немає: Національна асоціація лобістів України розпочала розробку такого професійного стандарту [3], а ряд великих бізнес-асоціацій і

представників бізнесу [4] та Національне агентство запобігання корупції виступили із заявою про передчасність його запровадження [5].

Звичайно, що на практиці для будь-яких державних органів та посадових осіб наявність або відсутність професійного стандарту не стане значною перешкодою для спілкування з лобістами — якщо особа зареєстрована у Реєстрі прозорості [2] — її діяльність здійснюється відповідно до спеціального закону [1]. Утім, відсутність професійного стандарту знижує практичну можливість відокремлення лобістів від інших спеціалістів у сфері зв'язків із органами влади, а отже породжує певну «сіру зону» законодавчого регулювання. Нагадаємо, що практичне відокремлення лобістів від фахівців у сферах GR (зв'язки з органами влади) та GPR (громадські зв'язки з органами влади) є не тільки практичною, але і теоретичною проблемою [6, с. 10].

Саме на цьому тлі основною проблемою для місцевого самоврядування є визначення мети комунікації осіб, які зареєстровані у Реєстрі прозорості [2]. Адже спеціальний закон прямо вказує, що лобіюванням не є діяльність, яка не містить усіх передбачених законом ознак лобіювання (частина друга статті 3) [1]. Відтак, наявність або відсутність захисту комерційного інтересу, який отримується саме за результатами господарської діяльності (пункт 4 частини першої статті 1) [1] стає визначальним чинником відокремлення лобіювання від інших видів комунікацій. При цьому, хоча Національне агентство запобігання корупції трактує комерційний інтерес доволі широко [7, с. 13-15], утім безперечно пов'язує його саме із здійсненням комерційної, а не будь-якої іншої діяльності. У поєднанні із предметом лобіювання, яким є нормативно-правовий акт та комплекс дій, пов'язаних із його плануванням, прийняттям, зміною або скасуванням (пункт 8 частини першої статті 1) [1], законодавчо лобіювання в Україні є суттєво обмеженим.

Суперечність такого підходу можемо прослідкувати на прикладі як європейських країн, так і США або Об'єднаного Королівства [8, с. 30]. Зокрема, на практиці проблемним є розмежування комерційного інтересу, який переслідує суб'єкт господарювання за результатами своєї господарської діяльності, або ж поза нею у суміжних видах діяльності. Наприклад, ряд соціальних проєктів та програм, які реалізуються українським бізнесом [9] безперечно крім соціального ефекту мають у результаті і рекламну або популяризаційну складову відповідних брендів, а отже і відображається на їх комерційній діяльності. Втім, лобіювання нормативно-правових актів або ж певних муніципальних програм для реалізації таких соціальних проєктів та програм не буде лобіюванням за спеціальним законом. Лобіювання професійними спілками певних нормативно-правових актів також відображається на комерційній діяльності суб'єктів господарювання [10, с. 22-30; 11, с. 142-147], проте також не буде лобіюванням за спеціальним законом. А отже, таке фактичне лобіювання залишається у «сірій зоні» українського законодавця.

Доцільним, на нашу думку, є виокремлення наукових підходів до здійснення прихованого лобіювання (табл. 1).

**Таблиця 1. Наукові погляди на приховане лобіювання,
узагальнено автором на основі [10-13]**

Науковець	Підхід
Д. Заєць [10]	Автор визначає, що лобіювання здійснюється громадськими інституціями та професійними спілками, зокрема і без чітко виражено комерційного інтересу
О. Кушніренко, О. Дягілев [12]	Автори вирізняють політичне, громадське, професійне, релігійне (конфесійне) лобіювання поряд із економічним
Д. Лубінець [13, с. 186]	Автор визначає значне поширення тіньового лобіювання, зокрема і через неурядові організації та медіа, в Україні
Н. Березка [11, с. 24-25, 40-43, 59, 142-147]	Автор визначає наявність тіньового лобіювання, зокрема і через неурядові організації та медіа, в Україні

Отже, аналіз наукових підходів до розуміння прихованого лобіювання свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення його форм, суб'єктів та способів реалізації. Водночас більшість дослідників сходяться на тому, що лобістський вплив може здійснюватися не лише через безпосереднє представництво комерційного інтересу, але й опосередковано – через діяльність громадських об'єднань, професійних спілок, неурядових організацій, медіа та інших інституцій громадянського суспільства. Такий підхід підтверджує, що сучасне лобіювання виходить за межі виключно економічної сфери та може набувати політичних, професійних, громадських або релігійних форм.

Відсутність поширення лобіювання на акти індивідуальної дії або індивідуальні рішення органів і посадових осіб місцевого самоврядування також наразі є «сірою зоною». Практика інших країн враховує, що предметом лобіювання часто є саме виконавчі акти [14, с. 11; 15, с. 231]. Підтвердження цього знаходимо вже у Реєстрі прозорості, де один із суб'єктів господарювання декларує лобіювання зміни організації дорожнього руху поруч із своїх торговельним комплексом [16]. Беззаперечно, метою таких дій буде комерційний інтерес за результатами здійснення своєї господарської діяльності. Утім, вказане питання не вирішується прийняттям нормативно-правового акту, місцеві ради та їх виконавчі органи вирішують ці питання актами індивідуальної дії. Більш складним є кейс іншого товариства, яке лобіює ухвалення урядової постанови про пілотний проект руху довгомірних автомобільних поїздів [17]. Ознайомлюючись із проектом постанови Кабінету Міністрів України [18], доходимо висновку що згаданий пілотний проект також не поширюватиметься на необмежене коло осіб (обов'язкова ознака нормативно-правового акту), оскільки містить чіткі координати відправних точок, на яких розташовані об'єкти згаданого суб'єкта господарювання. Утім, реалізація ідеї товариства через пілотний проект на рівні урядової постанови більш підпадає під ознаки предмету лобіювання за законом.

На практиці, органи місцевого самоврядування зіштовхуються із таким прихованим лобіюванням чи не щодня. Зокрема, аналіз сайту електронних петицій Київської міської ради дозволяє твердити про наявність прихованого лобіювання, яке маскується під суспільний інтерес. Зокрема, протягом

останнього часу можна спостерігати за появою електронних петицій проти перепрофілювання торговельного центру [19], введення мораторію на демонтаж тимчасових споруд для здійснення підприємницької діяльності [20-22], відновлення приватного ринку, який постраждав унаслідок обстрілів [23], закупівлю певних медичних препаратів [24] тощо, які безперечно переслідують комерційний інтерес. Більше того, частина із цих електронних петицій набирає відповідну кількість голосів, що зумовлює їх обов'язковий розгляд органами місцевого самоврядування столиці.

Загалом, за результатами аналізу сайту електронних петицій Київської міської ради можна дійти висновку, що 22% усіх петицій, які перебувають на стадії збору підписів та 64% успішних електронних петицій прямо або опосередковано стосуються комерційного інтересу суб'єктів господарювання, натомість можуть містити ознаки лобіювання – 10% від загальної кількості електронних петицій та 29% – від кількості успішних (рис. 2).

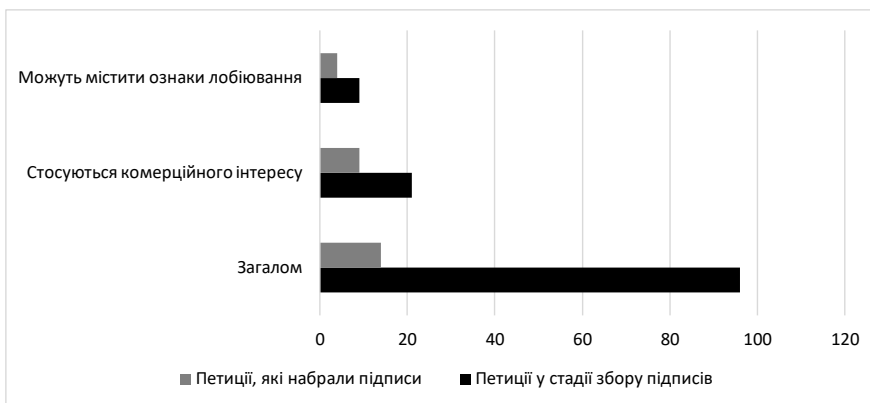

Рис. 2. Результати електронних петицій до Київської міської ради на наявність ознак комерційного інтересу, травень 2026 року, узагальнено автором

При цьому, спеціальним законом створення та підписання таких петицій вилучено із сфери лобіювання (частина друга статті 3, частина четверта статті 10) [1]. Надалі вказані електронні петиції знаходять своє відображення у медіа дискурсі, формуючи суспільне ставлення до закладених у них ідей, що є характерним для аутсайдерських стратегій лобіювання [25, с. 132; 6, с. 15-18; 11, с. 36]. Утім, український законодавець не тільки виключає діяльність у сфері медіа, але і навіть власне медіа із сфери лобіювання (частина друга статті 3, частина четверта статті 10) [1].

На нашу думку, питання комерційного інтересу суб'єктів господарювання, покладене у основу спеціального закону [1], має бути чітко та недвозначно врегульованим, аби не допускати зловживань під час адвокаційних кампаній. Звичайно, відсутність в українському законодавстві дефініції «суспільний інтерес» залишає можливості для маніпулювання цим терміном. Зважимо, що Верховний Суд, наприклад, визначав суспільний

інтерес як потреби суспільства або окремих його груп, які пов'язані із збереженням, примноженням, захистом існуючих цінностей девальвація та/або втрата яких мала б значний негативний вплив на розвиток громадянського суспільства [26]. Погодимося із М. Савчиним [27], М. Криворучком [28], Д. Маріц [29] та А. Щербиною [30], що на противагу приватному інтересу – суспільний інтерес є загальним та неперсоналізованим. Відтак, саме ця його відмінність і має бути закладена у розрізненні адвокації та лобіювання без урахування кола суб'єктів та здійснення або нездійснення ними господарської діяльності.

Також, не підлягають обмеженню і методи лобіювання за наявності комерційного інтересу, адже вони визначаються стратегіями лобіювання [11, с. 145-148] та за загальним правилом мають залишатися правовими [31, с. 13; 32, с. 23].

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що чинна модель правового регулювання лобіювання в Україні, зокрема у сфері місцевого самоврядування, залишається концептуально незавершеною та містить низку суттєвих прогалин. Попри набрання чинності Законом України «Про лобіювання», значна частина практик впливу на діяльність органів місцевого самоврядування фактично продовжує перебувати у «сірій зоні» правового регулювання. Це стосується насамперед адвокаційних кампаній, діяльності громадських організацій, професійних спілок, електронних петицій, медійного впливу та інших форм комунікації, які можуть переслідувати комерційний інтерес, однак формально не підпадають під ознаки лобіювання відповідно до спеціального закону.

Встановлено, що ключовою проблемою чинного законодавчого підходу є надмірна прив'язка лобіювання до наявності комерційного інтересу, отриманого виключно у результаті господарської діяльності. Такий підхід не враховує сучасних форм прихованого або опосередкованого впливу на процеси ухвалення рішень, що активно використовуються як суб'єктами господарювання, так і іншими інституціями громадянського суспільства. Водночас практика діяльності органів місцевого самоврядування свідчить про існування значної кількості випадків, коли комерційний інтерес маскується під суспільний, зокрема через механізми електронних петицій, інформаційних кампаній або підтримки окремих муніципальних рішень.

Обґрунтовано, що розмежування лобіювання та адвокації повинно базуватись не на колі суб'єктів чи факті здійснення господарської діяльності, а передусім на характері інтересу, який захищається. На відміну від приватного інтересу, суспільний інтерес має загальний, неперсоналізований характер та спрямований на задоволення потреб невизначеного кола осіб. Саме така ознака може слугувати базовим критерієм для нормативного відмежування адвокаційної діяльності від лобіювання.

Окрему проблему становить обмеження предмета лобіювання виключно нормативно-правовими актами, тоді як на практиці значна частина впливу здійснюється щодо актів індивідуальної дії або управлінських рішень органів місцевого самоврядування. Враховуючи міжнародний досвід, доцільним видається перегляд підходу до визначення предмета лобіювання з урахуванням реальних механізмів впливу на публічне управління.

Таким чином, удосконалення законодавства про лобіювання має відбуватись шляхом комплексного перегляду підходів до визначення комерційного та суспільного інтересу, розширення предмета лобіювання, нормативного врегулювання прихованих форм впливу та забезпечення чіткого розмежування між лобіюванням і адвокаційною діяльністю. Без вирішення зазначених проблем ефективне та прозоре функціонування інституту лобіювання в органах місцевого самоврядування залишатиметься суттєво ускладненим.

1. Про лобіювання: Закон України від 23.02.2024 №3606-IX. Верховна Рада України: офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text>
2. Реєстр прозорості. Національне агентство з питань запобігання корупції: офіційний вебсайт. URL: <https://transparency.nazk.gov.ua/home>
3. НАЛУ розпочала розробку професійного стандарту «Лобіст». Національна асоціація лобістів України: офіційний вебсайт. URL: <https://unla.org.ua/2026/02/nalu-rozpochala-rozrobku-profesijnogo-standartu-lobist/>
4. Бізнес виступив проти запровадження професійного стандарту «лобіст». Delo.ua. URL: <https://delo.ua/news/biznes-vistupiv-proti-zaprovadzennya-profesiynogo-standartu-lobist-462476/>
5. НАЗК підтримує позицію бізнес-спільноти щодо передчасного запровадження професійного стандарту «лобіст». Національне агентство з питань запобігання корупції: офіційний вебсайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-pidtrymue-pozytsiyu-biznes-spilnoty-schodo-peredchasnogo-zaprovadzhennya-profesiynogo-standartu-lobist/>
6. Бовсунівська І. В. Лобізм в органах публічної влади: метод. рек. для підготовки фахівців за ступенем вищої освіти «Магістр». Київ : УкрСІЧ, 2019. 30 с. URL: <https://tnu.edu.ua/sites/default/files/normativbasa/lobizmmet.pdf>
7. Роз'яснення щодо застосування актів законодавства з питань лобіювання від 31.05.2026 №2. Національне агентство України з питань запобігання корупції: офіційний вебсайт. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Categories/6b/af/6baf358a1d7585ca29a45b9eeaccf6683285e44c72bc027914dc36a21ac6581d56025714.pdf>
8. The Open Budget Survey (OBS) 2023. URL: <https://internationalbudget.org/sites/default/files/country-surveys-pdfs/2023/open-budget-survey-ukraine-2023-en.pdf>
9. ТОП соціальних проєктів від українських бізнесів у 2025 році. Мінфін. URL: <https://specials.minfin.com.ua/top-socialnyx-proyektiv-vid-ukrayinskoho-biznesu-2024>
10. Заєць Д. Легітимізація комунікації лобіювання в Україні: огляд трендів ЄС, підходів чинного законодавства та перспективи інформаційно-правової політики. Інформація і право. 2024. №4(51). С. 20-32. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/317559>
11. Березка Н. О. Удосконалення організаційно-правових механізмів запровадження лобізму в діяльності органів публічної влади в Україні: дис. ... доктора філософії: спец. 281. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського. 2024. 198 с. URL: <http://etnuir.tnu.edu.ua/handle/123456789/174>
12. Кушніренко О. Г., Дягілев О. В. Види лобістської діяльності: питання теорії та позитивної практики. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2009. Вип. 17. С. 107-117. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstreams/8f3695fb-b935-4f8e-ae24-2b4bb8658694/download>
13. Лубінець Д. В. Лобізм у політичній системі: закордонний досвід для України: дис. ... доктора філософії: спец. 052. Маріуполь: Маріупольський державний університет, 2020. 241 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0821U100242>
14. Волохов О. С. Правове регулювання лобіювання в Україні та його вплив на формування ефективного законодавства. Нове українське право. 2024. Вип. 6. С. 7-13. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.6.1>
15. Гарькавий І. Б., Ретинський С. С. Нормативно-правове забезпечення лобізму в органах державної влади та місцевого самоврядування. Публічне управління та адміністрування в Україні. 2024. Вип. 43. С. 227-232. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.43.35>
16. Товариство з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ АНД КЕРРІ»: звітність суб'єкта лобіювання. Національне агентство з питань запобігання корупції: офіційний вебсайт. Реєстр прозорості. URL: <https://transparency.nazk.gov.ua/public/main/494B0BE861E9283CE065000000000001>

17. Товариство з обмеженою відповідальністю «НОВА ПОШТА ГЛОБАЛ»: звітність суб'єкта лобіювання. Національне агентство з питань запобігання корупції: офіційний вебсайт. Реєстр прозорості. URL: <https://transparency.nazk.gov.ua/public/report/499923A1EE458646E065000000000001>
18. Про реалізацію експериментального проекту щодо руху довгомірних триланкових автопоїздів за маршрутами Київ-Одеса, Одеса-Київ: проект постанови Кабінету Міністрів України. Державна регуляторна служба України: офіційний вебсайт. URL: <https://drs.gov.ua/wp-content/uploads/2025/11/r-747.pdf>
19. Щодо збереження цілісності торгівельного простору «Метроград»: електронна петиція від 30.04.2026 №14204. Київська міська рада: офіційний вебсайт. URL: <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14204>
20. Про введення мораторію на знесення малих архітектурних форм на території міста Києва на період воєнного стану: електронна петиція від 12.06.2026 №14311. Київська міська рада: офіційний вебсайт. URL: <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14311>
21. Звернення про припинення зносу МАФів комерційного спрямування (КРАСА ФАСАДІВ НАС НЕ ВРАЖАЄ), натомість є необхідність ремонту ліфтів: електронна петиція від 01.06.2026 №14269. Київська міська рада: офіційний вебсайт. URL: <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14269>
22. Введення мораторію на демонтаж МАФів у м. Києві до завершення воєнного стану та спримування вивільнених коштів на енергоне залежність столиці: електронна петиція від 12.01.2026 №14012. Київська міська рада: офіційний вебсайт. URL: <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14012>
23. Відновлення Лук'янівського ринку після ракетної атаки 24 травня 2026 року: електронна петиція від 25.05.2026 №14256. Київська міська рада: офіційний вебсайт. URL: <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14256>
24. Закупівля життєво необхідного препарату SPINRAZA (Нусінерсен) для хворих на СМА (спінальну м'язову атрофію)!: електронна петиція від 28.01.2025 №13394. Київська міська рада: офіційний вебсайт. URL: <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=13394>
25. Паланиця М. М. Лобіювання бізнес інтересів в публічному управлінні: міжнародна практика застосування. Економічний простір. 2024. №195. С. 130-135. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.195.130-135>
26. Ухвала Верховного Суду від 05.04.2021 у справі №420/8512/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96015770?fbclid=IwAR2iYctzm0FW6J3lw2JInFnME90FCp6-GCxZ5Tb8Jg0agU5oAPm2WkIWog>
27. Савчин М. Суспільний інтерес як критерій обмеження прав людини та боротьба з пандемією коронавірусу. Публічне право. 2020. №2(38). С. 5-22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2020-38-01>
28. Криворучко М. Ю. До проблеми визначення суті поняття «суспільний інтерес» у контексті етичної складової роботи обліковців і аудиторів. Бізнес Інформ. 2023. №10. С. 253-258. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-253-258>
29. Маріц Д. Поняття «суспільний інтерес» в інформаційних правовідносинах. Підприємництво, господарство і право. 2018. №11. С. 165-170. URL: <https://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/33.pdf>
30. Щербина А. О. Суспільний інтерес чи захист персональних даних: межі та пріоритети в умовах пандемії. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2020. Вип. 61. Т. 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-3322.61-2.14>
31. Кравчук В. Лобіювання як правовий концепт у загальнотеоретичному ракурсі. Актуальні проблеми правознавства. 2023. №4. С. 12-17. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2022.04.012>
32. Чернохатний Д. А. Поняття «інститут лобіювання»: теоретико-правове дослідження. Правова держава. 2016. №21. С. 21-24. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/bitstream/123456789/8438/1/21-24.pdf>

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). Pro lobiiuvannia: Zakon Ukrainy vid 23 liutoho 2024 roku №3606-IX [On Lobbying: Law of Ukraine No. 3606-IX of February 23, 2024]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text>

2. National Agency on Corruption Prevention. (2026a). Reiestr prozorosti [Transparency Register]. Retrieved from <https://transparency.nazk.gov.ua/home>
3. National Association of Lobbyists of Ukraine. (2026, February 26). NALU rozpochala rozrobku profesiinoho standartu "Lobist" [NALU launched the development of the professional standard "Lobbyist"]. Retrieved from <https://unla.org.ua/2026/02/nalu-rozpochala-rozrobku-profesiynogo-standartu-lobist/>
4. Delo.ua. (2026, March 25). Biznes vystupyv proty zaprovadzhennia profesiinoho standartu "lobist" [Business opposed the introduction of the professional standard "Lobbyist"]. Retrieved from <https://delo.ua/news/biznes-vistupiv-proti-zaprovadzhennia-profesiynogo-standartu-lobist-462476/>
5. National Agency on Corruption Prevention. (2026, March 27). NAZK pidtrymuie pozytsiiu biznes-spilnoty shhodo peredchasnogo zaprovadzhennia profesiinoho standartu "lobist" [NACP supports the position of the business community regarding the premature introduction of the professional standard "Lobbyist"]. Retrieved from <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-pidtrymue-pozytsiyu-biznes-spilnoty-schodo-peredchasnogo-zaprovadzhennia-profesiynogo-standartu-lobist/>
6. Bovsunivska, I. V. (2019). Lobizm v orhanakh publichnoi vlady: metod. rek. dla pidhotovky fakhivtsiv za stupenem vyshchoi osvity "Mahistr" [Lobbying in public authorities: Methodological recommendations for training specialists at the master's degree level]. Kyiv: UkrSICH. Retrieved from <https://tnu.edu.ua/sites/default/files/normativbasa/lobizmmet.pdf>
7. National Agency on Corruption Prevention. (2026). Roziasnennia shhodo zastosuvannia aktiv zakonodavstva z pytan lobiiuvannia vid 31.05.2026 №2 [Clarification on the application of lobbying legislation acts of May 31, 2026 No. 2]. Retrieved from <https://wiki.nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Categories/6b/af/6baf358a1d7585ca29a45b9eeaccf6683285e44c72bc027914dc36a21ac6581d56025714.pdf>
8. International Budget Partnership. (2023). The Open Budget Survey (OBS) 2023. Retrieved from <https://internationalbudget.org/sites/default/files/country-surveys-pdfs/2023/open-budget-survey-ukraine-2023-en.pdf>
9. Minfin. (2025, January). TOP sotsialnykh proiektiv vid ukrainskykh biznesiv u 2025 rotsi [Top social projects of Ukrainian businesses in 2025]. Retrieved from <https://specials.minfin.com.ua/top-socialnyx-proiektiv-vid-ukrayinskoho-biznesu-2024>
10. Zaiets, D. (2024). Lehitymizatsiia komunikatsii lobiiuvannia v Ukraini: ohliad trendiv YeS, pidkhodiv chynnogo zakonodavstva ta perspektyvy informatsiino-pravovoi polityky [Legitimization of lobbying communication in Ukraine: Review of EU trends, approaches of current legislation, and prospects for information and legal policy]. *Informatsiia i pravo*, 4(51), 20–32. Retrieved from <http://il.ippi.org.ua/article/view/317559>
11. Berezka, N. O. (2024). Udoskonalennia orhanizatsiino-pravovykh mekhanizmv zaprovadzhennia lobizmu v diialnosti orhaniv publichnoi vlady v Ukraini [Improvement of organizational and legal mechanisms for the introduction of lobbying in the activities of public authorities in Ukraine] (Doctoral dissertation, Tavriia National University named after V. I. Vernadskyi). Retrieved from <http://etnuir.tnu.edu.ua/handle/123456789/174>
12. Kushnirenko, O. H., & Diahiliev, O. V. (2009). Vydy lobistskoi diialnosti: pytannia teorii ta pozytyvnoi praktyky [Types of lobbying activity: Issues of theory and positive practice]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia*, 17, 107–117. Retrieved from <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstreams/8f3695fb-b935-4f8e-ae24-2b4bb8658694/download>
13. Lubinets, D. V. (2020). Lobizm u politychnii systemi: zakordonnyi dosvid dla Ukrainy [Lobbying in the political system: Foreign experience for Ukraine] (Doctoral dissertation, Mariupol State University). Retrieved from <https://uacademic.info.ua/document/0821U100242>
14. Volokhov, O. S. (2024). Pravove rehuliuвання lobiiuvannia v Ukraini ta yoho vplyv na formuvannia efektyvnoho zakonodavstva [Legal regulation of lobbying in Ukraine and its influence on the formation of effective legislation]. *Nove ukrainske pravo*, 6, 7–13. <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.6.1>
15. Harkavyi, I. B., & Retynskyi, S. S. (2024). Normatyvno-pravovoho zabezpechennia lobizmu v orhanakh derzhavnoi vlady ta mistsevoho samovriaduvannia [Regulatory and legal support of lobbying in public authorities and local self-government bodies]. *Publichne upravlinnia ta administruvannia v Ukraini*, 43, 227–232. <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.43.35>
16. National Agency on Corruption Prevention. (2026b). Tovarystvo z obmezhenoiu vidpovidalnistiu "METRO KESH AND KERRI": zvitnist subiekta lobiiuvannia [METRO Cash and Carry LLC: Reporting of a lobbying entity]. Transparency Register. Retrieved from <https://transparency.nazk.gov.ua/public/main/494B0BE861E9283CE06500000000001>

17. National Agency on Corruption Prevention. (2026c). *Tovarystvo z obmezheniou vidpovidalnis-tiu "NOVA POSHTA HLOBAL"*: zvitnist subiekta lobiiuvannia [Nova Poshta Global LLC: Reporting of a lobbying entity]. Transparency Register. Retrieved from <https://transparency.nazk.gov.ua/public/report/499923A1EE458646E065000000000001>
18. State Regulatory Service of Ukraine. (2025). *Pro realizatsiiu eksperymentalnoho proektu shchodo rukhu dovmirimykh trylankovykh avtopoizdiv za marshrutamy Kyiv–Odesa, Odesa–Kyiv: proiekt postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy* [On the implementation of an experimental project regarding the movement of long three-link road trains on the Kyiv–Odesa and Odesa–Kyiv routes: Draft resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Retrieved from <https://drs.gov.ua/wp-content/uploads/2025/11/r-747.pdf>
19. Kyiv City Council. (2026, April 30). *Shchodo zberezhenia tsilisnosti torhivelnogo prostoru "Metrohrad": elektronna petytsiia №14204* [Regarding the preservation of the integrity of the "Metrograd" commercial space: Electronic petition No. 14204]. Retrieved from <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14204>
20. Kyiv City Council. (2026, June 12). *Pro vvedennia moratorii na znesennia malykh arkhitekturnykh form na terytorii mista Kyieva na period voiennoho stanu: elektronna petytsiia №14311* [On the introduction of a moratorium on the demolition of small architectural forms in Kyiv during martial law: Electronic petition No. 14311]. Retrieved from <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14311>
21. Kyiv City Council. (2026, June 1). *Zvernennia pro prypynennia znosu MAFiv komertsiiinoho spriamuvannia: elektronna petytsiia №14269* [Appeal to stop the demolition of commercially oriented temporary structures: Electronic petition No. 14269]. Retrieved from <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14269>
22. Kyiv City Council. (2026, January 12). *Vvedennia moratorii na demontazh MAFiv u m. Kyievi do zavershenia voiennoho stanu: elektronna petytsiia №14012* [Introduction of a moratorium on dismantling temporary structures in Kyiv until the end of martial law: Electronic petition No. 14012]. Retrieved from <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14012>
23. Kyiv City Council. (2026, May 25). *Vidnovlennia Lukianivskoho rynku pislia raketnoi ataky 24 travnia 2026 roku: elektronna petytsiia №14256* [Restoration of Lukianivsky Market after the missile attack of May 24, 2026: Electronic petition No. 14256]. Retrieved from <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=14256>
24. Kyiv City Council. (2025, January 28). *Zakupivlia zhyttievo neobkhidnoho preparatu SPIN-RAZA (Nusinersen) dlia khvorykh na SMA: elektronna petytsiia №13394* [Procurement of the life-saving drug SPINRAZA (Nusinersen) for patients with spinal muscular atrophy: Electronic petition No. 13394]. Retrieved from <https://petition.kyivcity.gov.ua/petition/?pid=13394>
25. Palanytsia, M. M. (2024). *Lobiuvannia biznes interesiv v publichnomu upravlinni: mizhnarodna praktyka zastosuvannia* [Lobbying of business interests in public administration: International application practices]. *Ekonomichnyi prostir*, 195, 130–135. <https://doi.org/10.30838/EP.195.130-135>
26. Supreme Court. (2021, April 5). *Ukhvala Verkhovnoho Sudu u spravi №420/8512/20* [Ruling of the Supreme Court in case No. 420/8512/20]. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96015770>
27. Savchyn, M. (2020). *Suspilnyi interes yak kryterii obmezhenia prav liudyny ta borotba z pandemiieiu koronavirusu* [Public interest as a criterion for restricting human rights and combating the coronavirus pandemic]. *Publichne pravo*, 2(38), 5–22. <https://doi.org/10.32782/2020-38-01>
28. Kryvoruchko, M. Yu. (2023). *Do problemy vyznachennia suti poniattia "suspilnyi interes" u konteksti etychnoi skladovoi roboty oblikovtsiv i audytoriv* [On the problem of defining the essence of the concept of "public interest" in the context of the ethical component of accountants' and auditors' work]. *Biznes Inform*, 10, 253–258. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-253-258>
29. Marits, D. (2018). *Poniattia "suspilnyi interes" v informatsiinykh pravovidnosynakh* [The concept of "public interest" in information legal relations]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, 11, 165–170. Retrieved from <https://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/33.pdf>
30. Shcherbyna, A. O. (2020). *Suspilnyi interes chy zakhyst personalnykh danykh: mezhi ta priorytety v umovakh pandemii* [Public interest or personal data protection: Boundaries and priorities during the pandemic]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia "Pravo"*, 61(2). <https://doi.org/10.32782/2307-3322.61-2.14>
31. Kravchuk, V. (2023). *Lobiuvannia yak pravovyi kontsept u zahalnoteoretichnomu rakursi* [Lobbying as a legal concept in a general theoretical perspective]. *Aktualni problemy pravoznavstva*, 4, 12–17. <https://doi.org/10.35774/app2022.04.012>

32. Chernokhatnii, D. A. (2016). Poniattia "instytut lobiiuvannia": teoretyko-pravove doslidzhen-
nia [The concept of the "institution of lobbying": A theoretical and legal study]. *Pravova derzhava*, 21,
21–24. Retrieved from <https://dspace.onu.edu.ua/bitstream/123456789/8438/1/21-24.pdf>